

Ciemna Materia – święty Graal nauki

Jacek Krełowski

Centrum Astronomii UMK

Astronomiczna wersja teorii ewolucji

Gromady gwiazd

- System powyżej *10 gwiazd* to już nie układ wielokrotny, ale *gromada*
- Gromady *otwarte* (galaktyczne) zawierają po kilka tysięcy gwiazd różnych mas
- Gromady *kuliste* zawierają po ponad 100,000 gwiazd i przypominają miniaturowe galaktyki

Dlaczego gromady gwiazd są interesujące?

the stars in a cluster are all at about the same distance

the stars have approximately the same age

the stars have about the same chemical composition

the stars have different masses, ranging from about 80-100 solar masses for the most massive stars in very young clusters to less than about 0.08 solar masses.

Gwiazda podwójna, gromada otwarta i gromada kulista

Gromada kulista M80

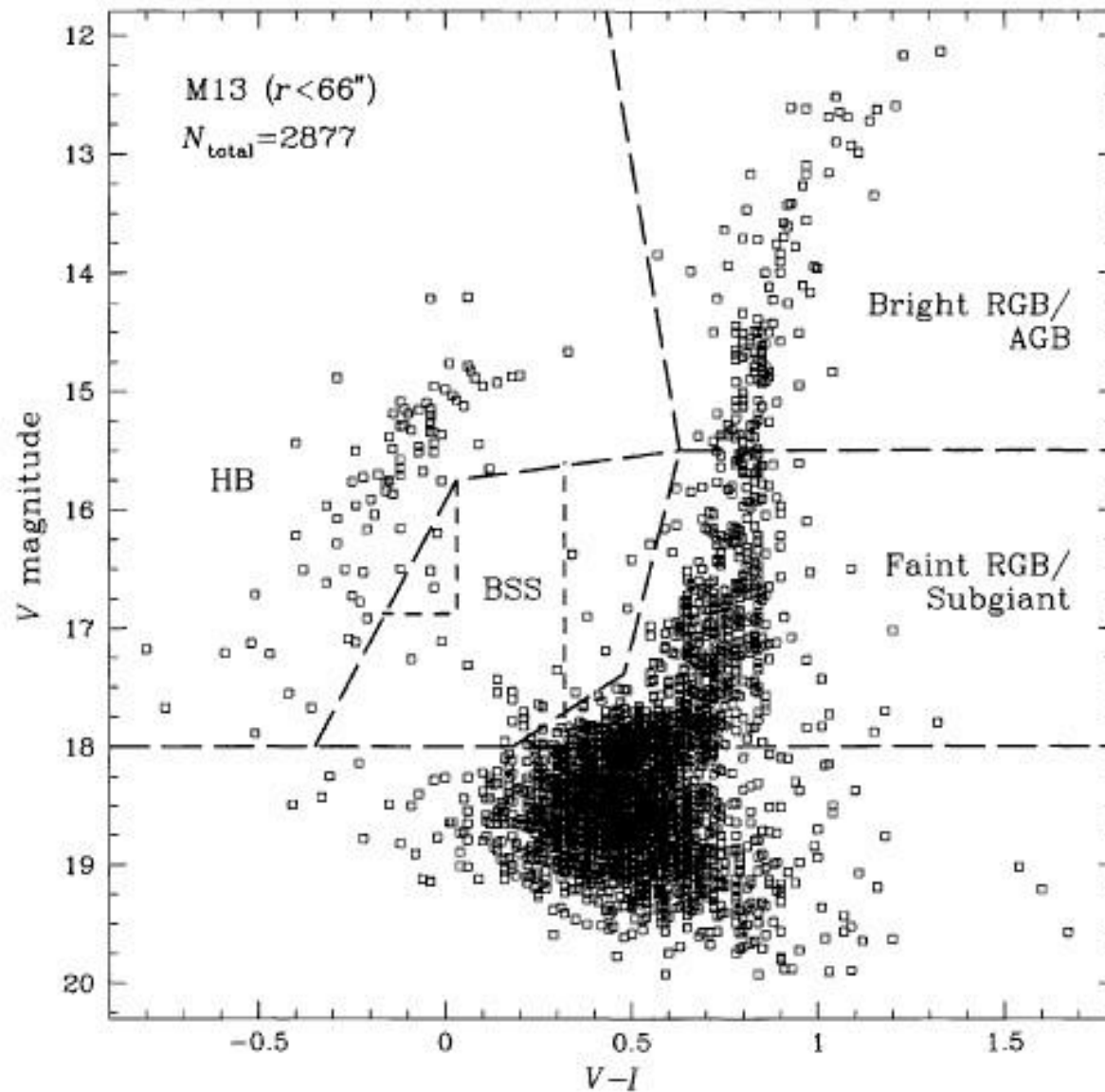
Gromada kulista M13

Ta sama gromada M13 widziana w
zakresie bliskiej podczerwieni

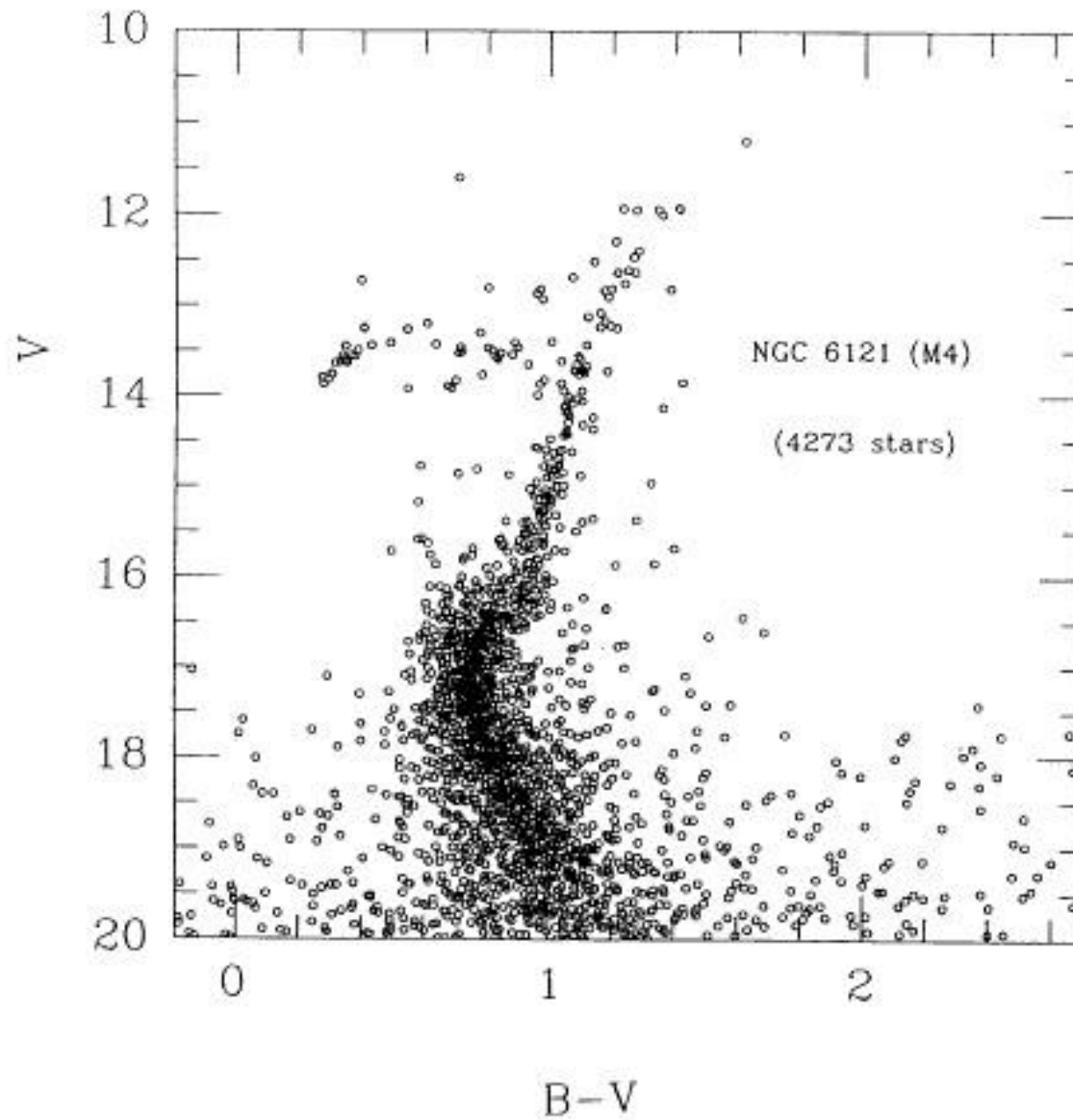
Diagram kolor-jasność dla gromady M13

Gromada kulista M4

Diagram kolor-jasność dla gromady M4

Gromada kulista M55 sfotografowana przez HST

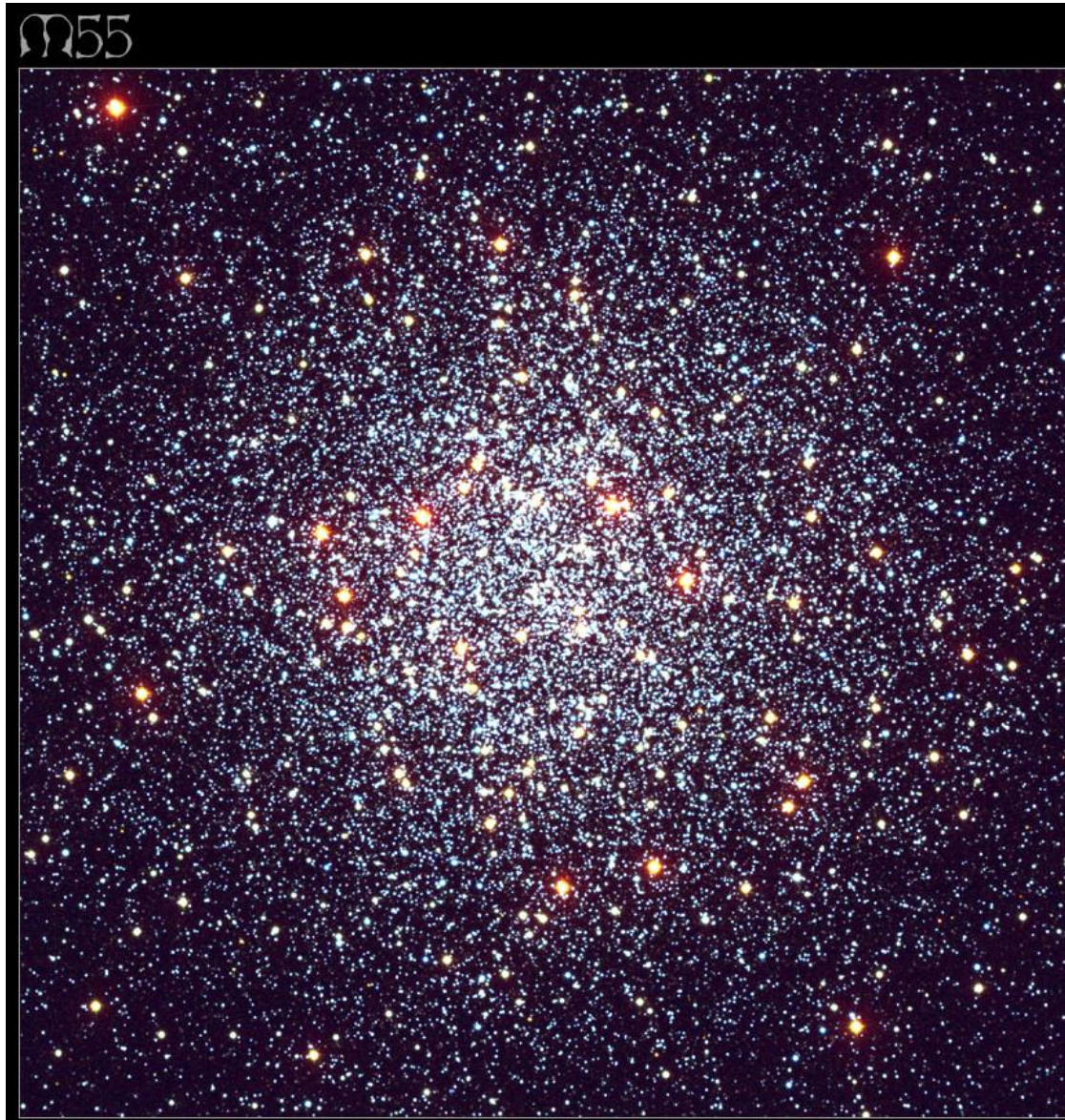
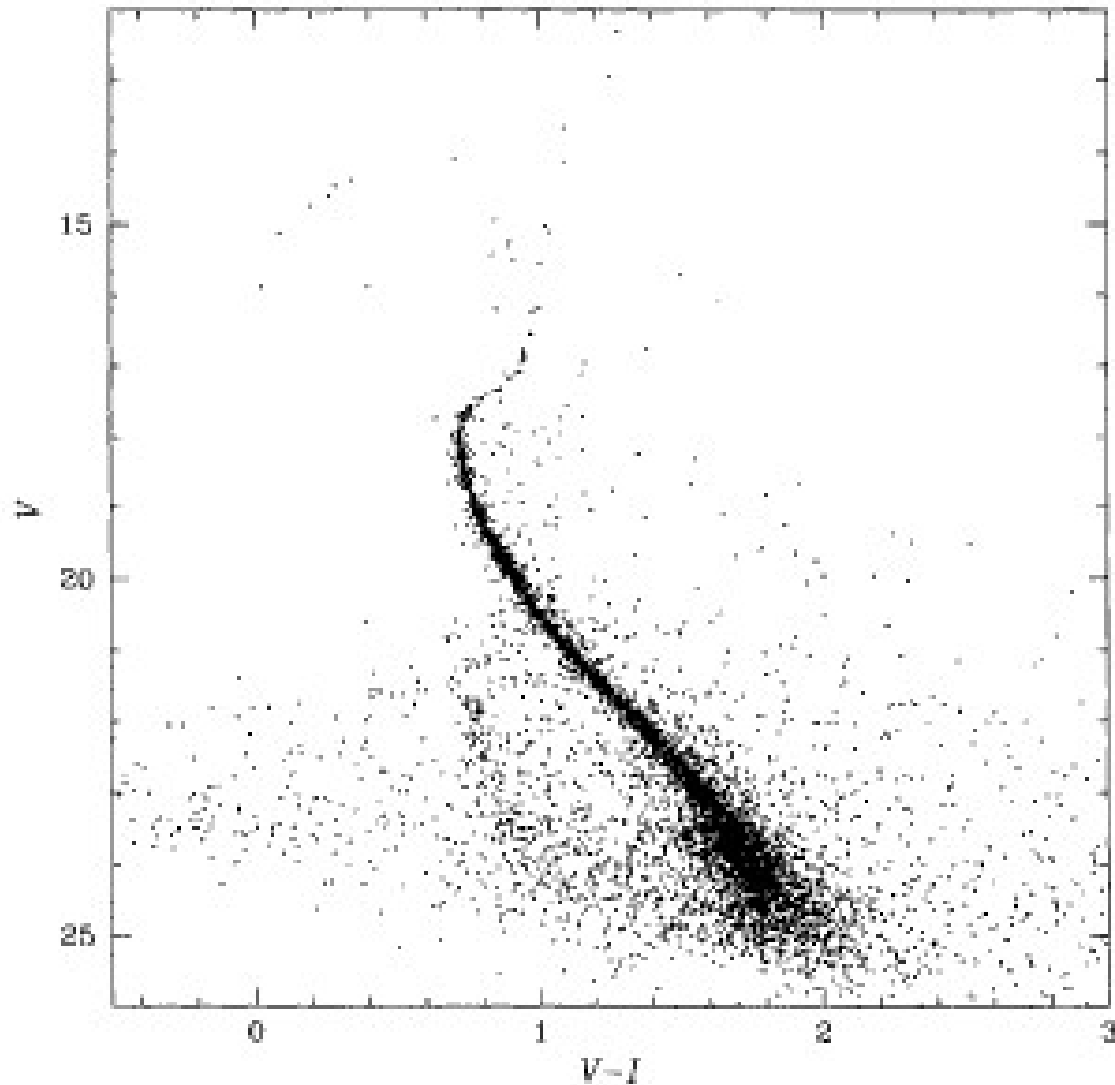
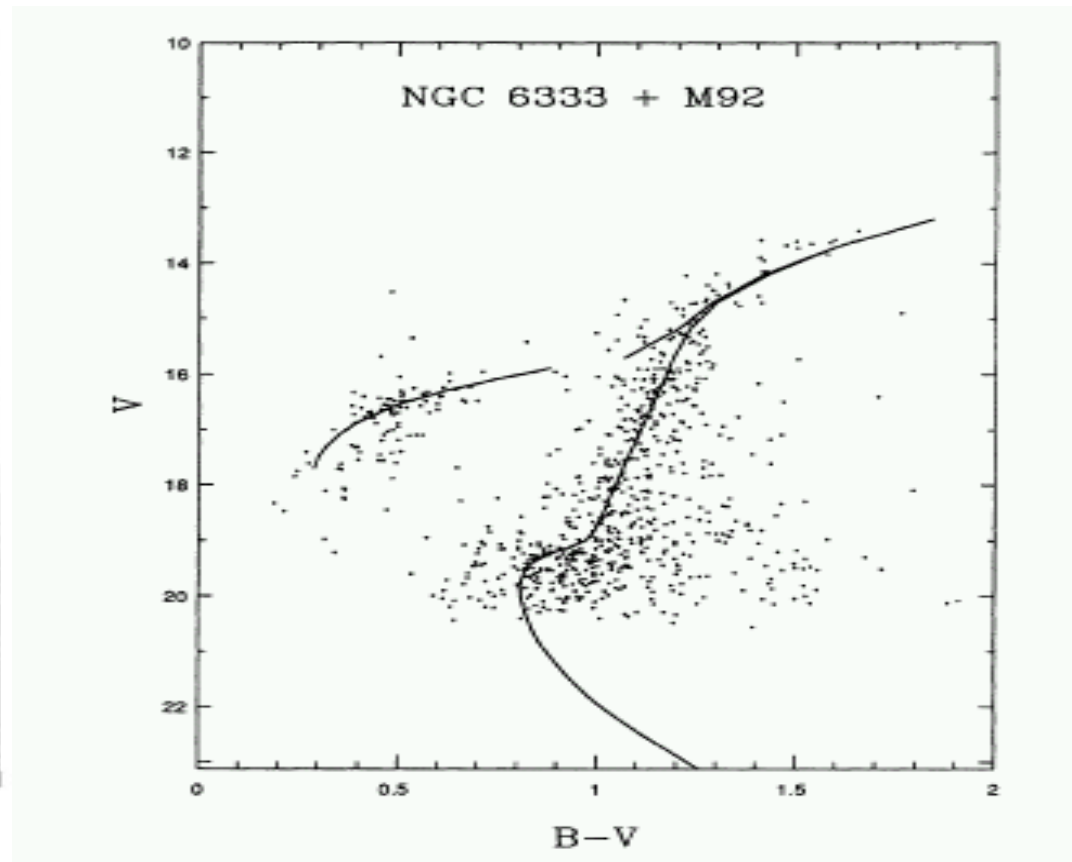
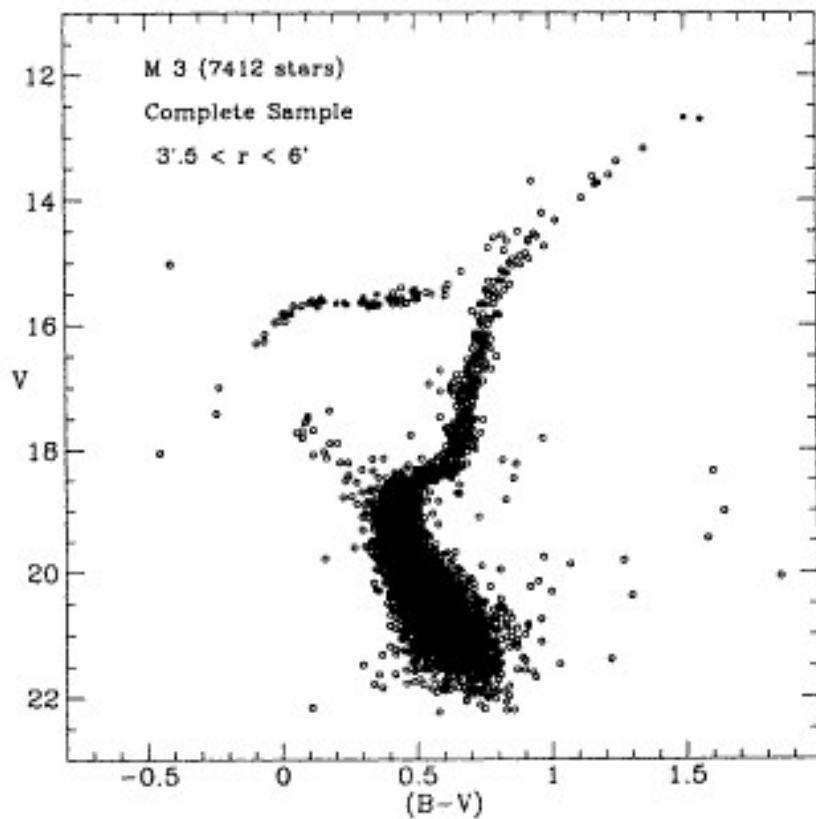

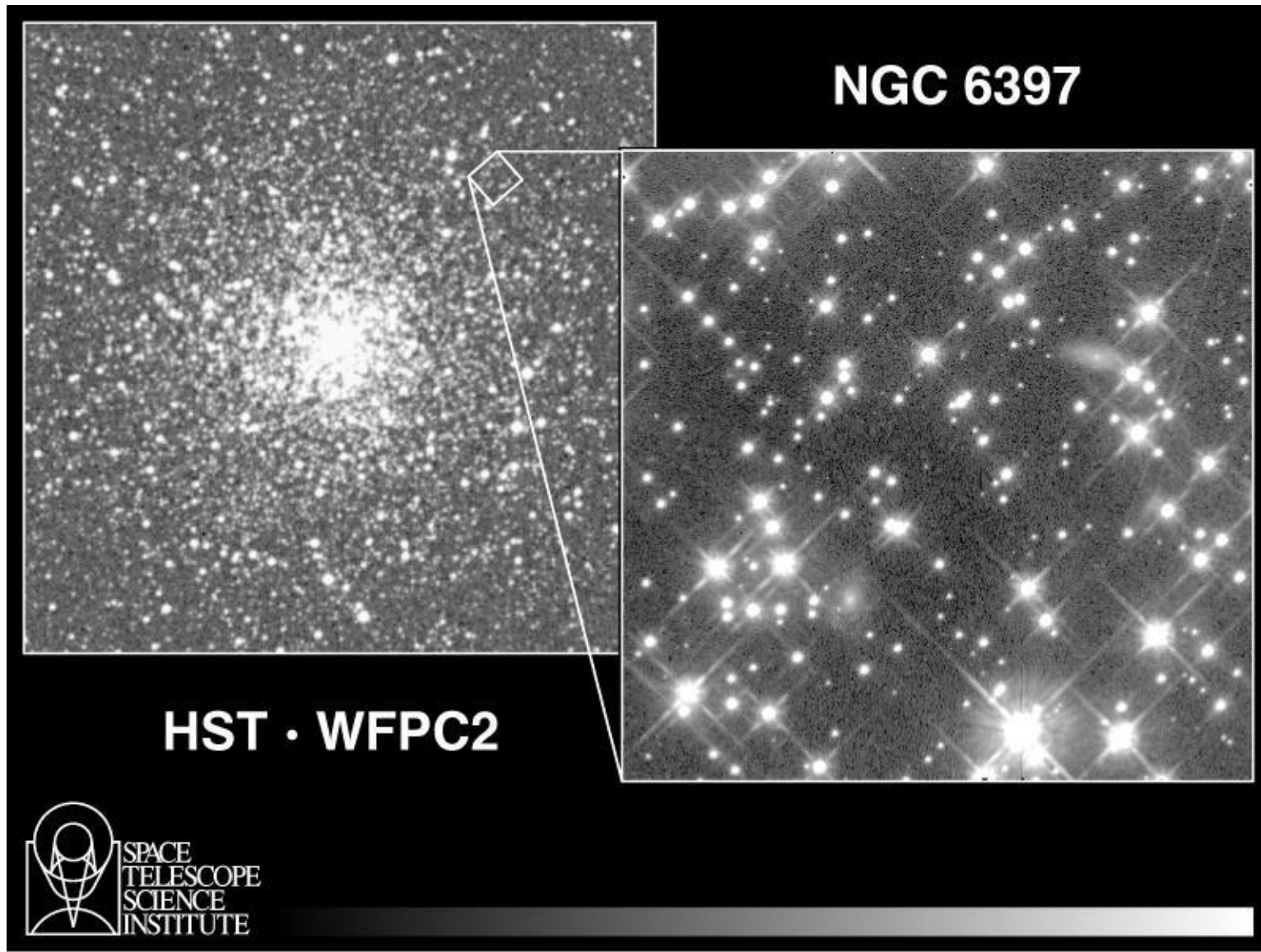
Diagram kolor-jasność dla gromady M55

Charakterystyczne cechy diagramów kolor-jasność na przykładach M3 i M92

Gęstość gwiazd w gromadzie kulistej

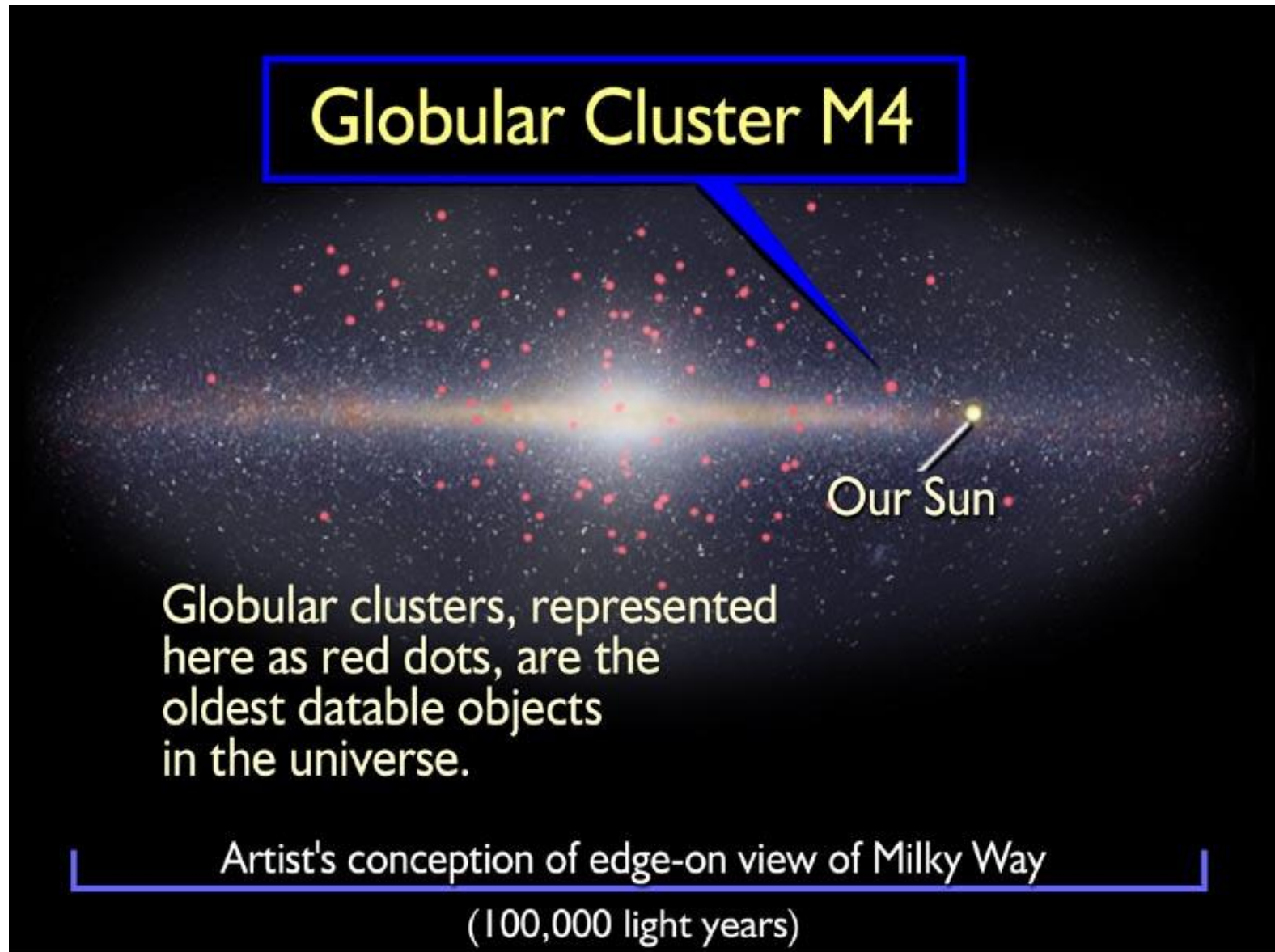
Gromada kulista w naszej Galaktyce i w M31

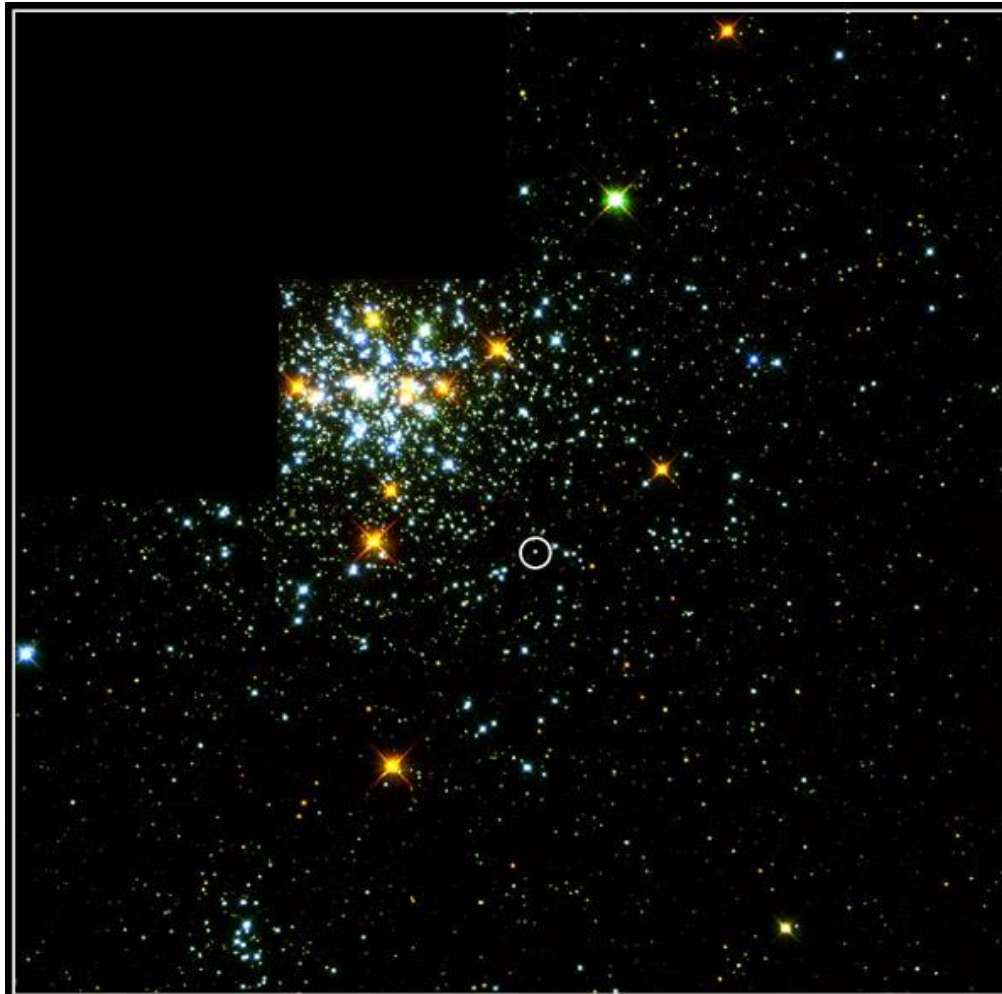
Gorące gwiazdy w gromadzie M15

Rozkład gromad kulistych w Galaktyce

Gromada kulista w Wielkim Obłoku Magellana

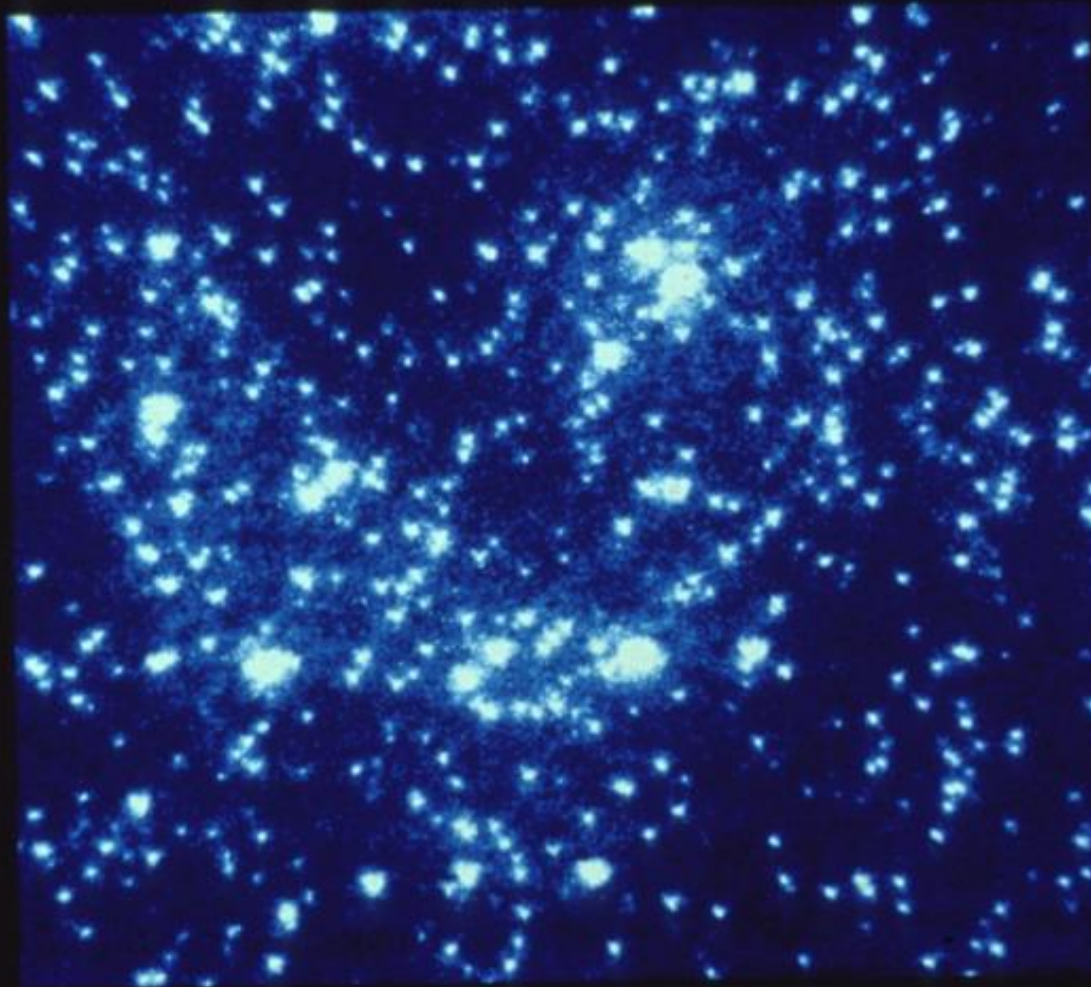
**Globular Cluster NGC 1818
in the Large Magellanic Cloud**

HST • WFPC2

PRC98-16 • ST ScI OPO • April 9, 1998

R. Elson and R. Sword (Cambridge University) and NASA

Centrum gromady kulistej 47 Tucanae w WOM

Gromady kuliste w odległej galaktyce

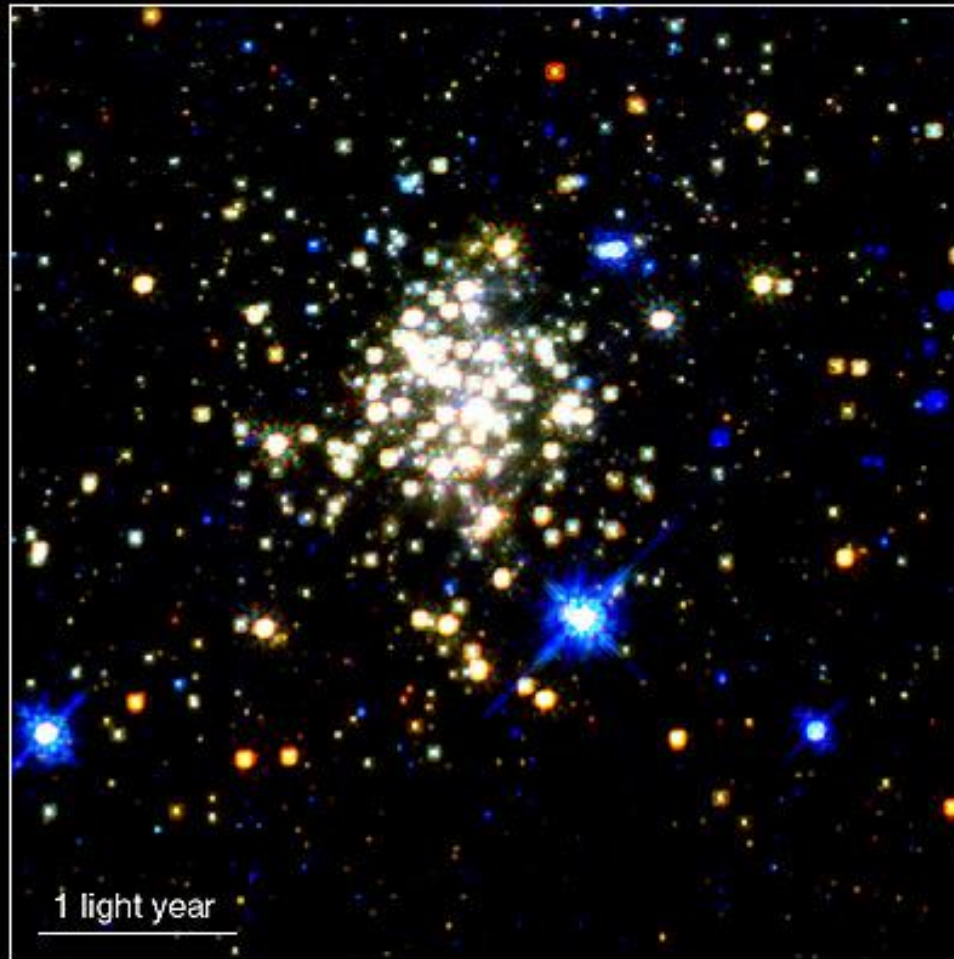

Podsumowanie gromad kulistych

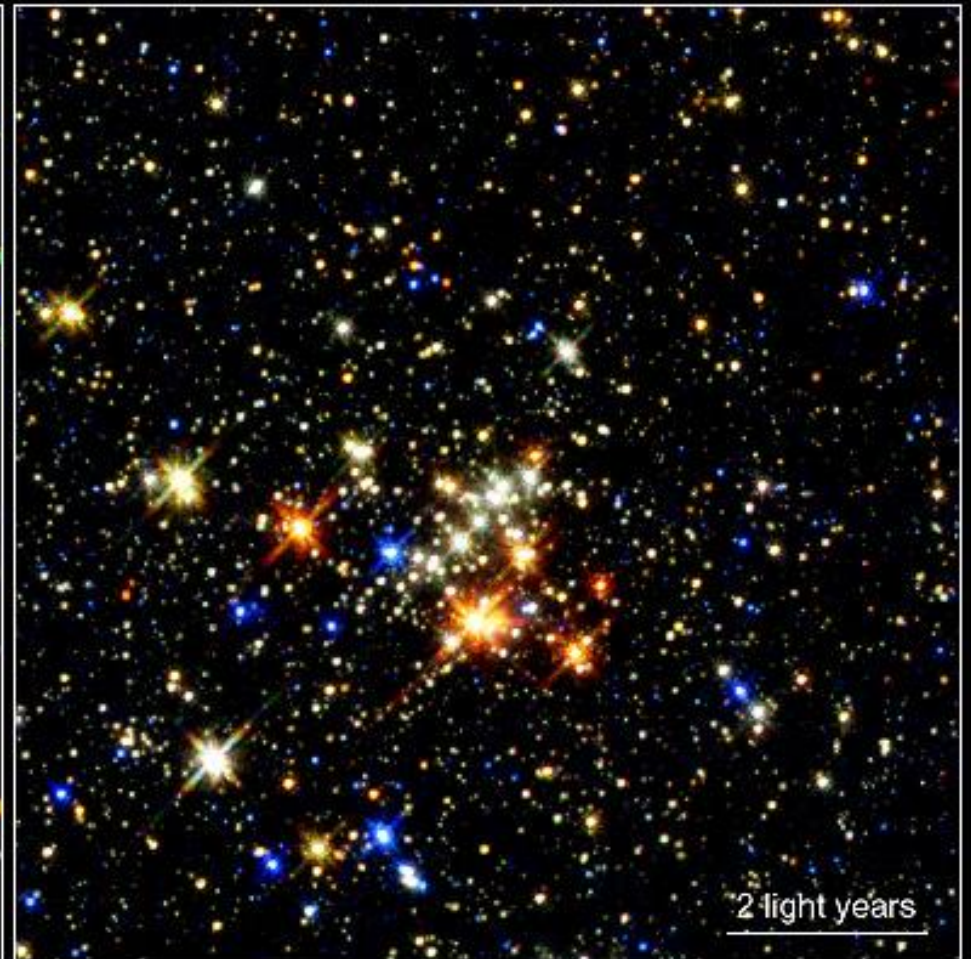
- Gromady kuliste zawierają bardzo wiele ($\sim 10^6$) gwiazd, silnie skoncentrowanych wokół wspólnego środka mas
- Struktura dynamiczna *GC jest stabilna*; czas jej ew. rozpadu jest znacznie dłuższy aniżeli wiek Wszechświata
- Gromady kuliste nie zawierają gwiazd z górnej części ciągu głównego HR i wykazują *niską zawartość* ciężkich pierwiastków

Przykłady gromad otwartych

Arches Cluster

Quintuplet Cluster

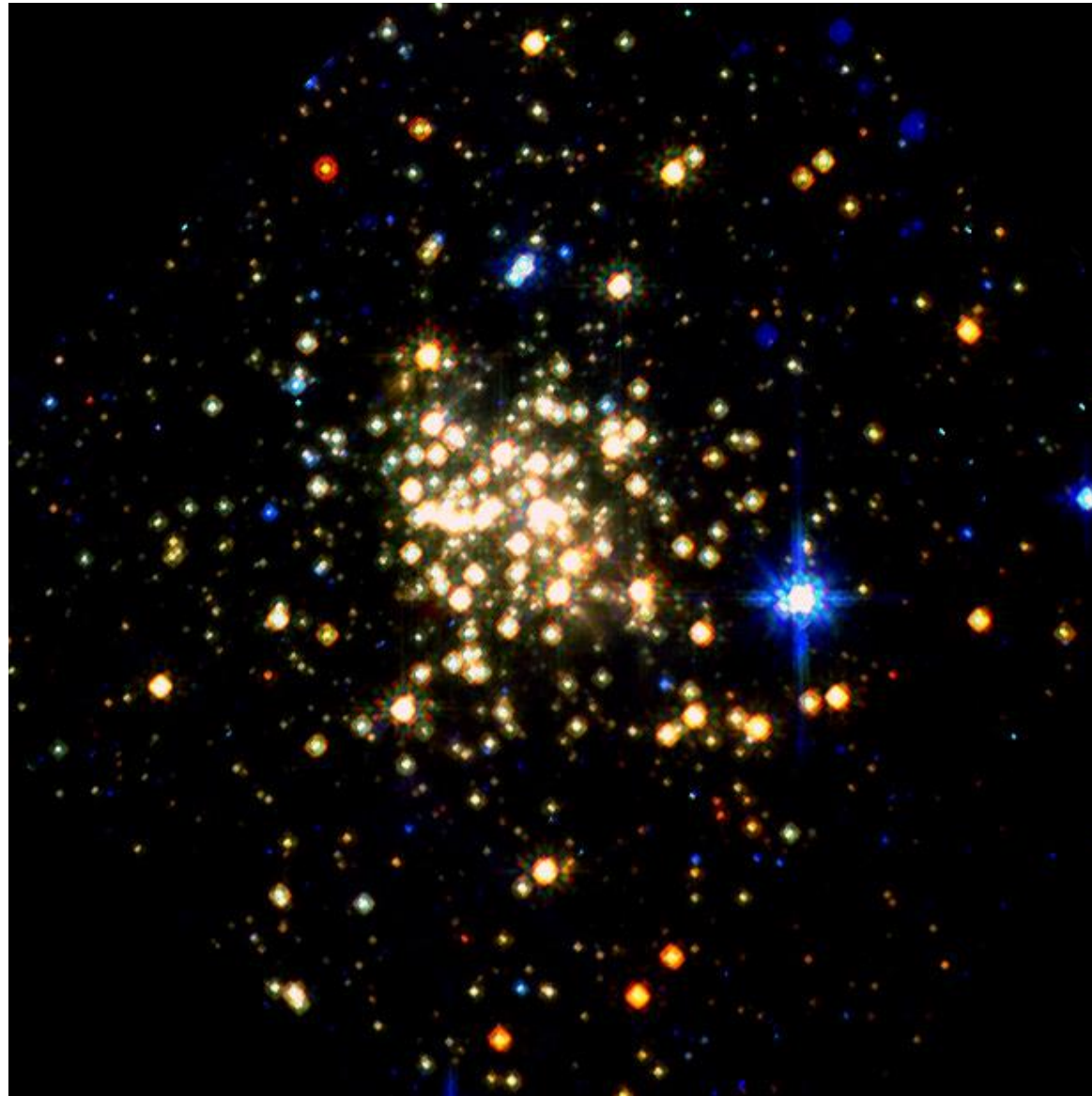

Star Clusters Near the Center of the Galaxy

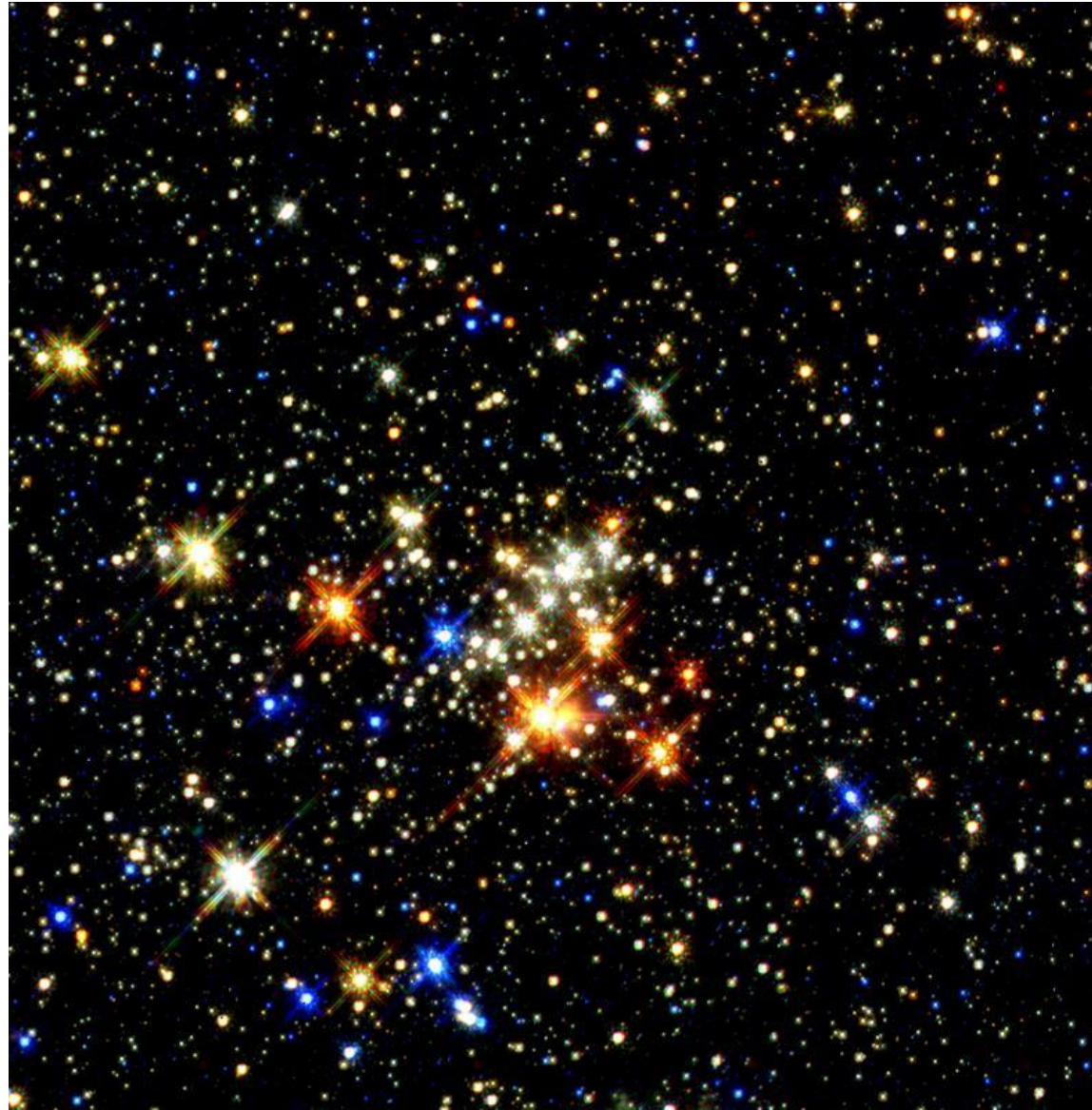
PRC99-30 • STScI OPO • D. Figer (STScI) and NASA

HST • NICMOS

Gromada Łukowa – najgęstsza spośród gromad otwartych

Kolejna gromada otwarta „Kwintet Stefana”

Najbardziej znana gromada otwarta - Plejady

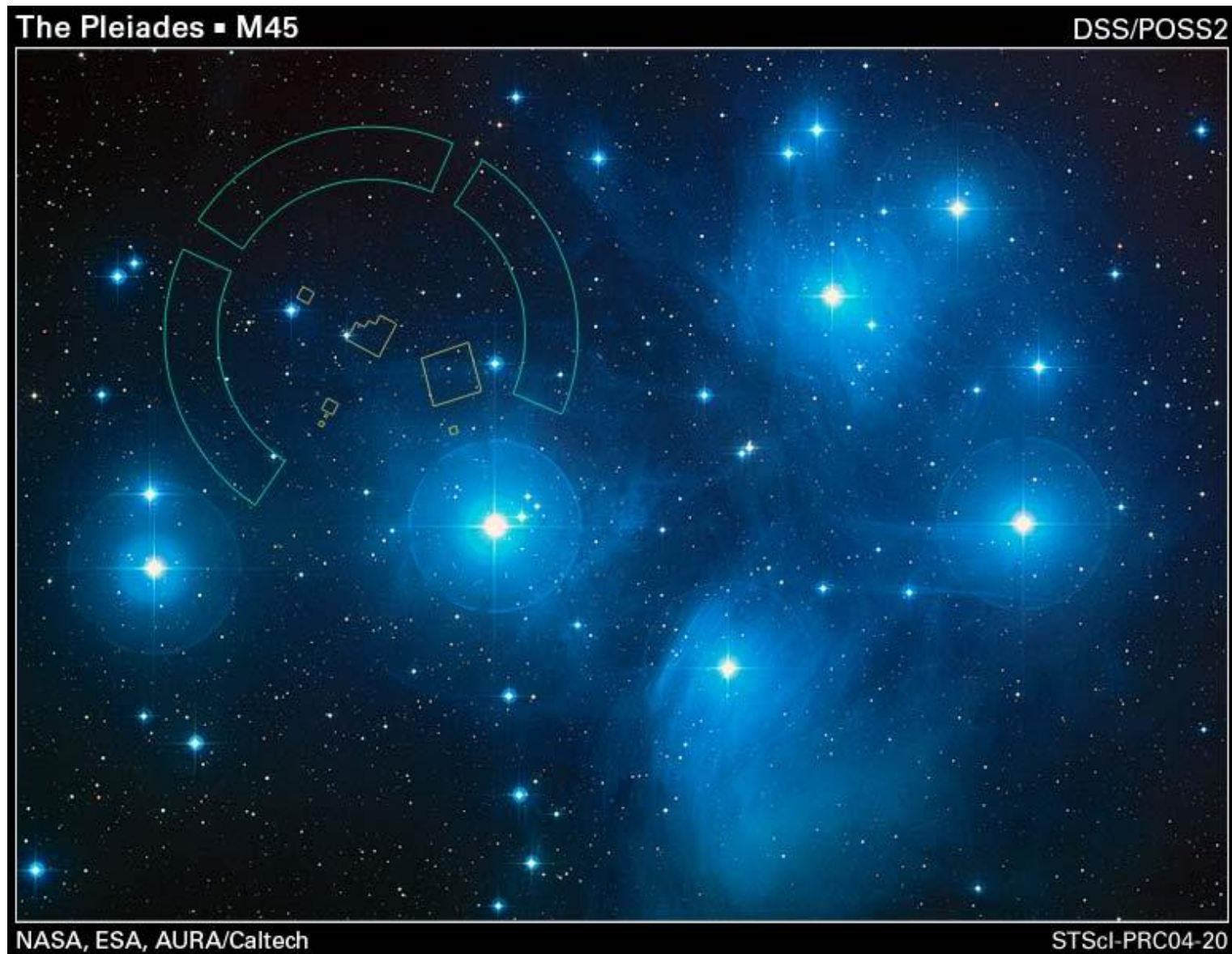
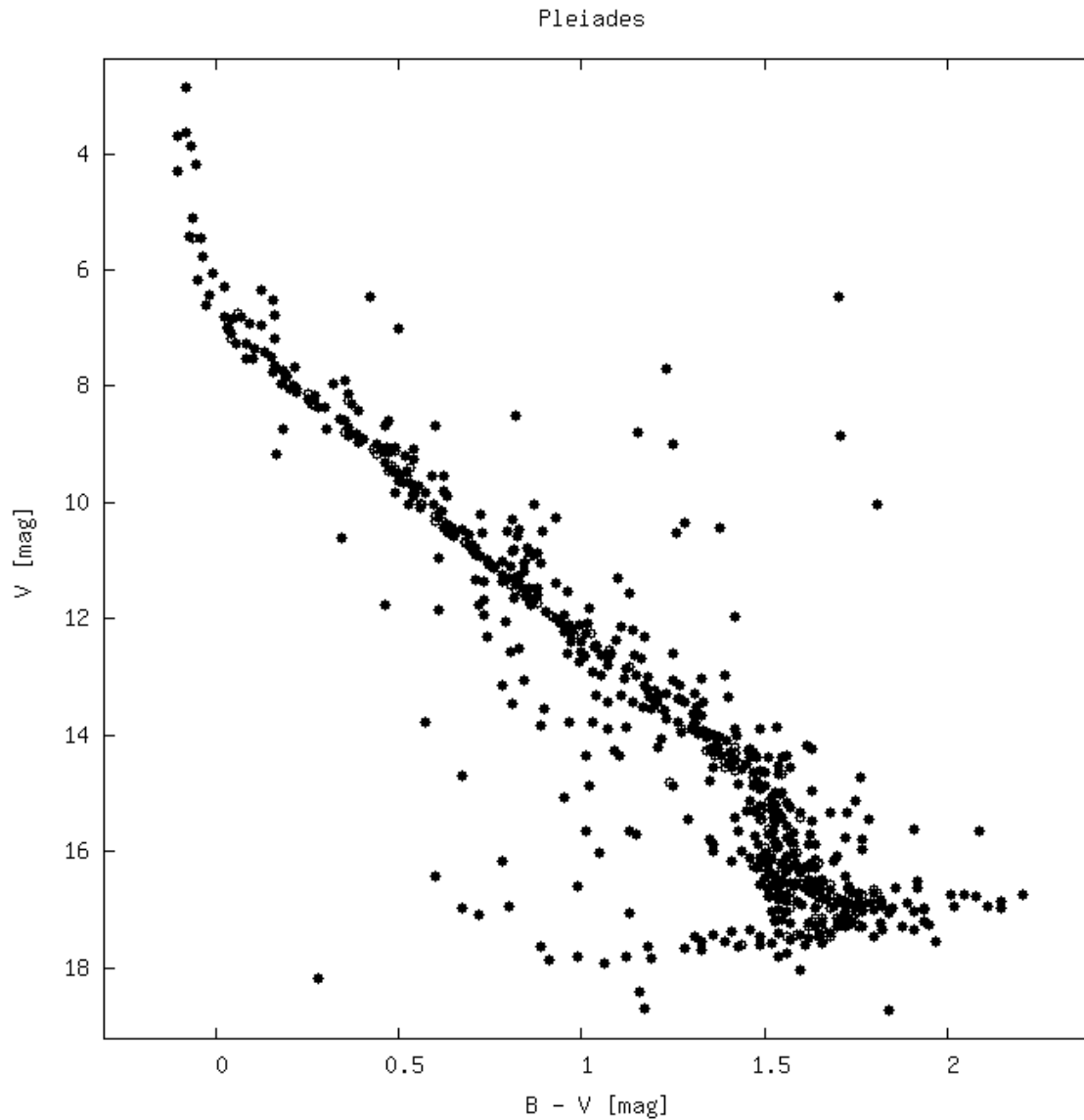
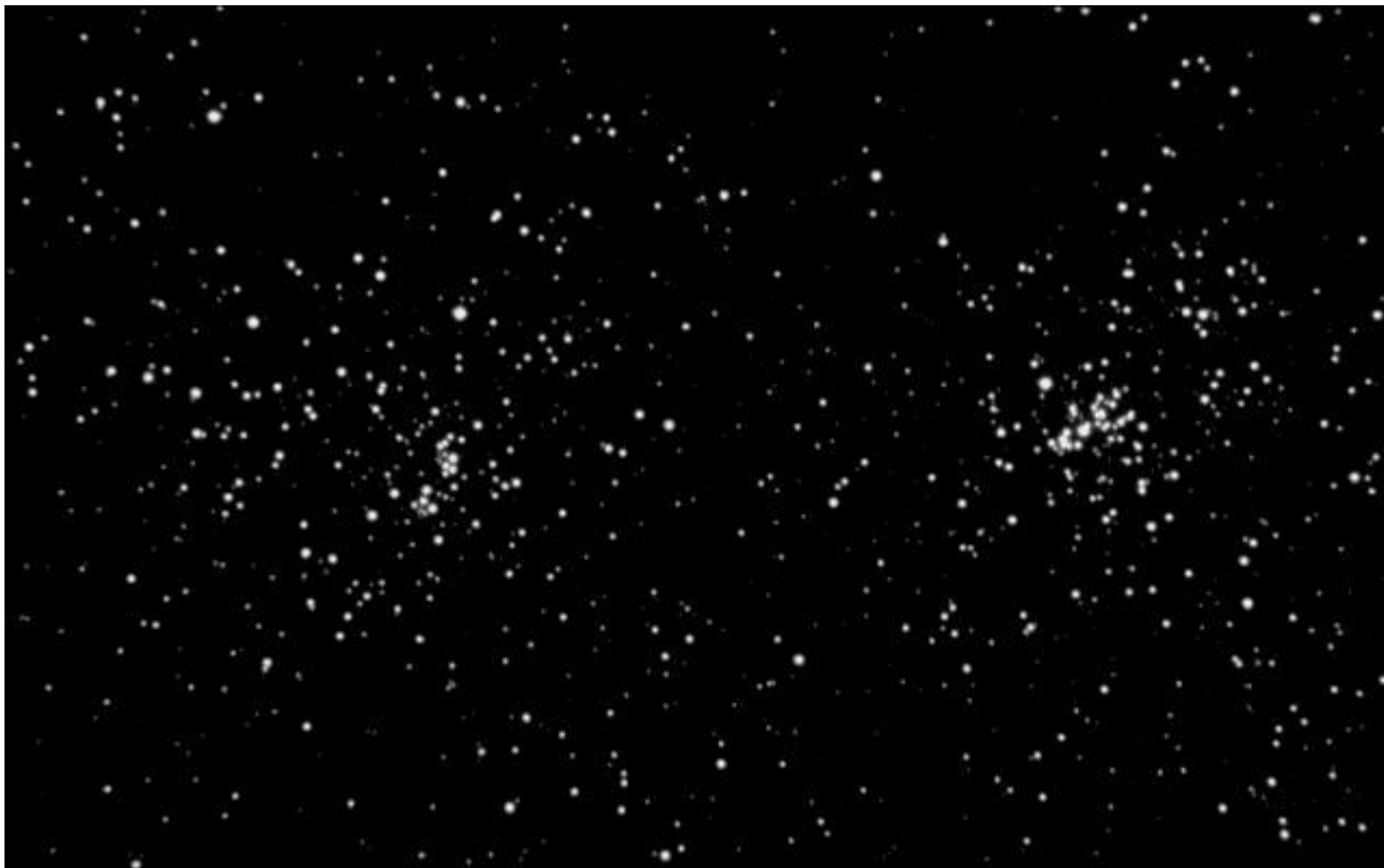

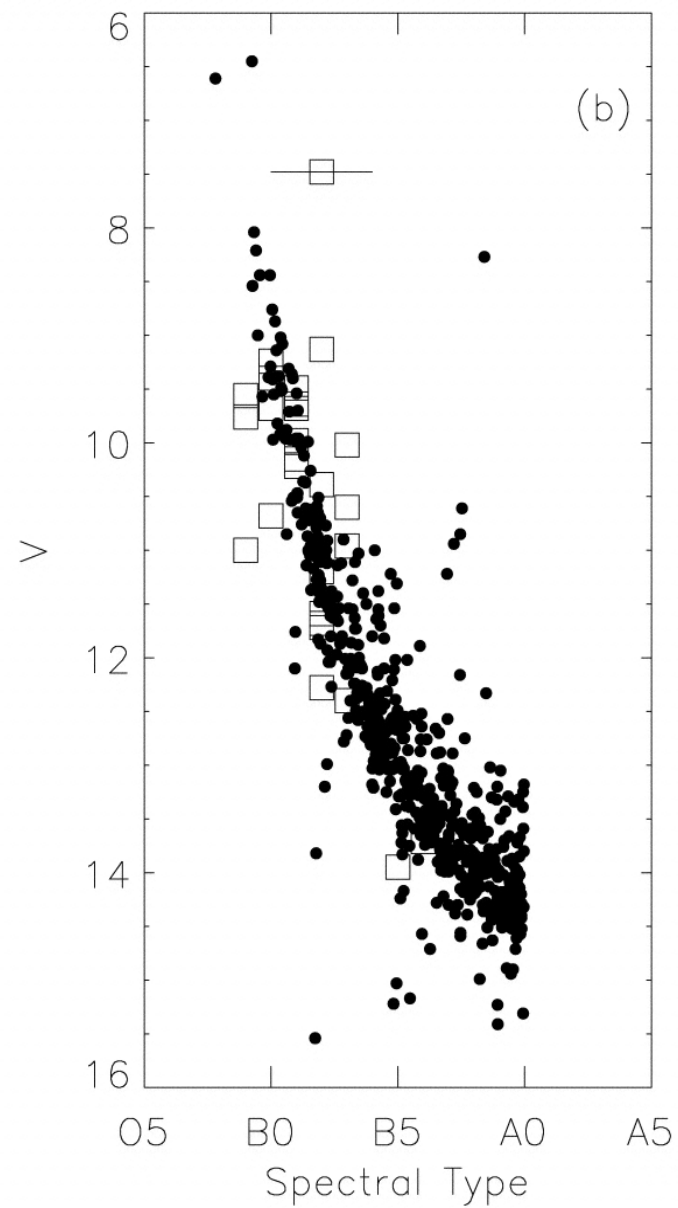
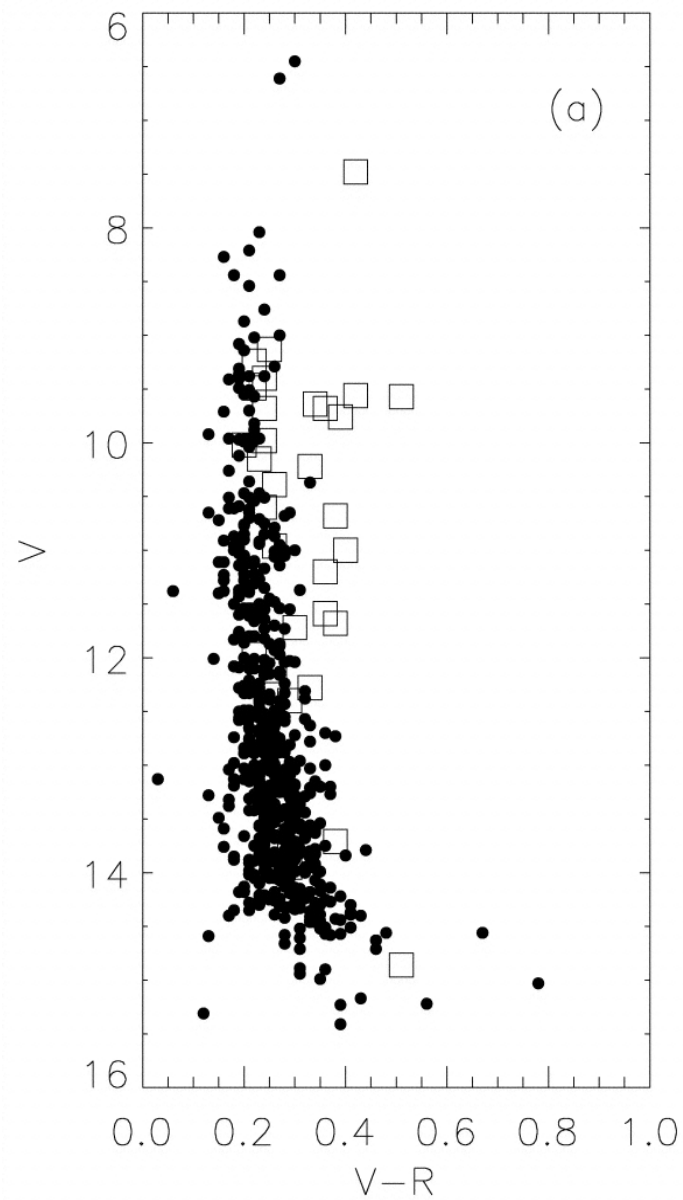
Diagram kolor-jasność dla Plejad

Podwójna gromada otwarta h i χ Persei

Diagramy kolor-jasność dla h i χ Per

Najbliższa gromada otwarta - Hyady

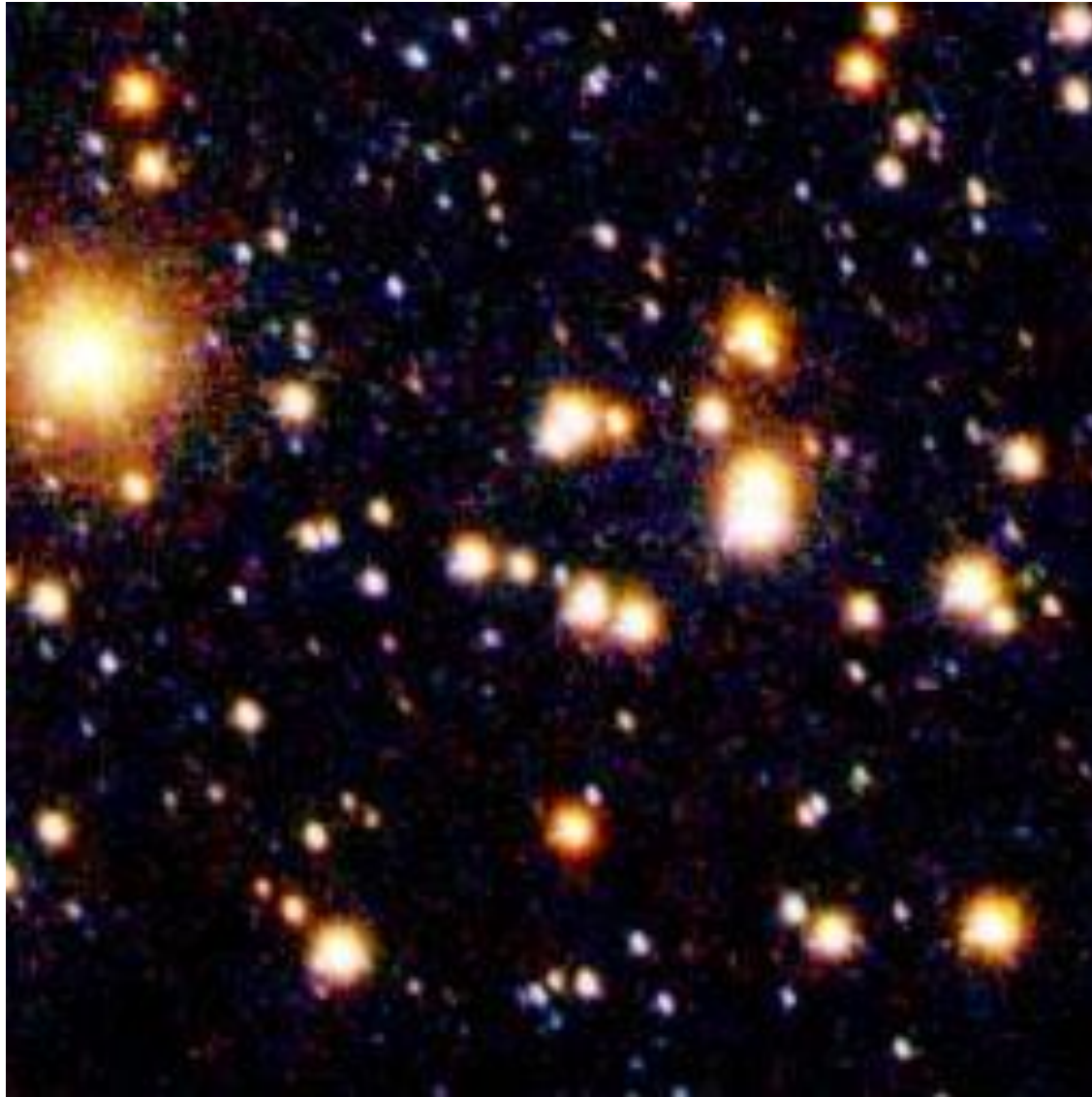
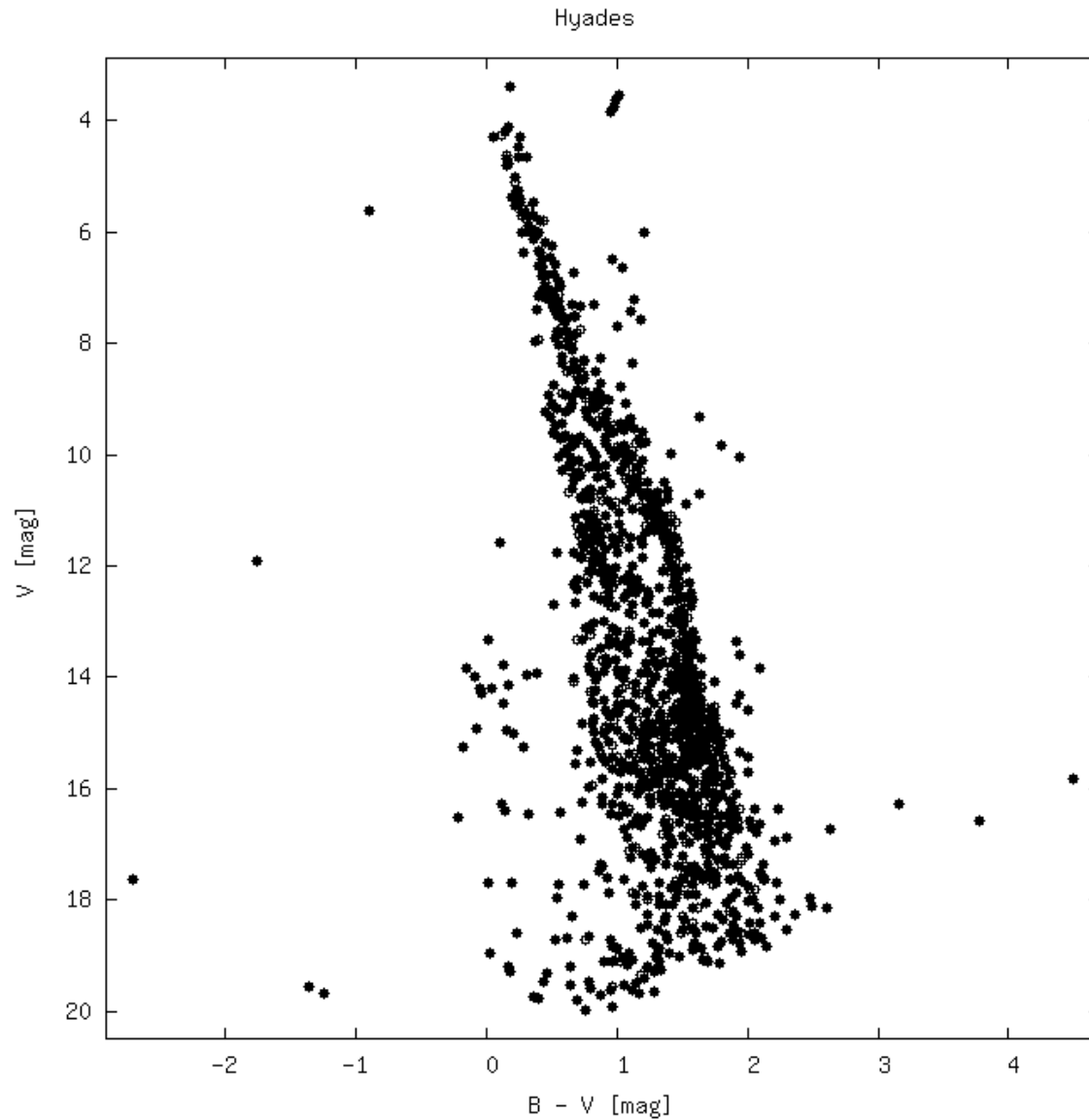

Diagram kolor-jasność dla Hyad

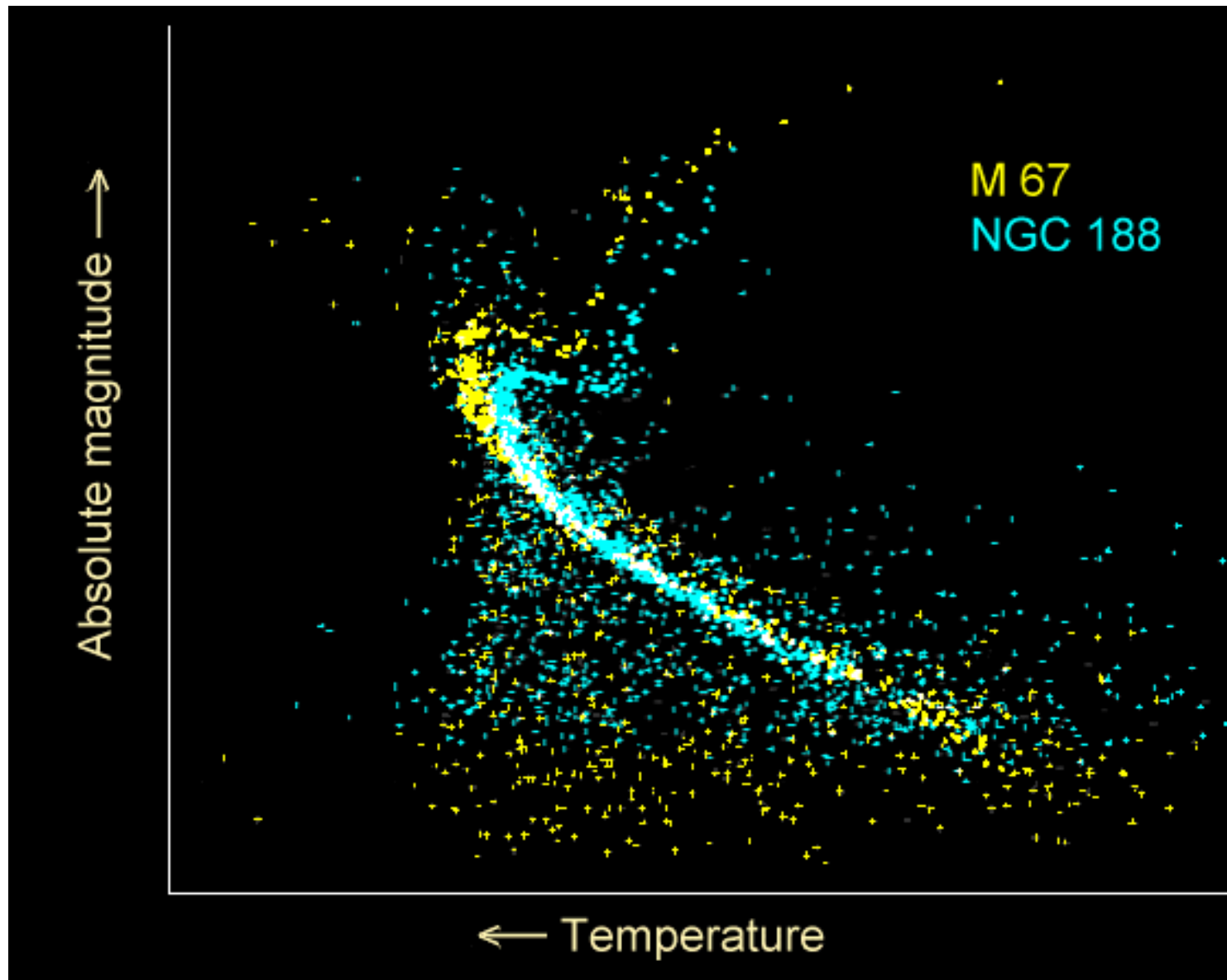
Stara, silnie skoncentrowana gromada
otwarta M67

Gromada NGC188

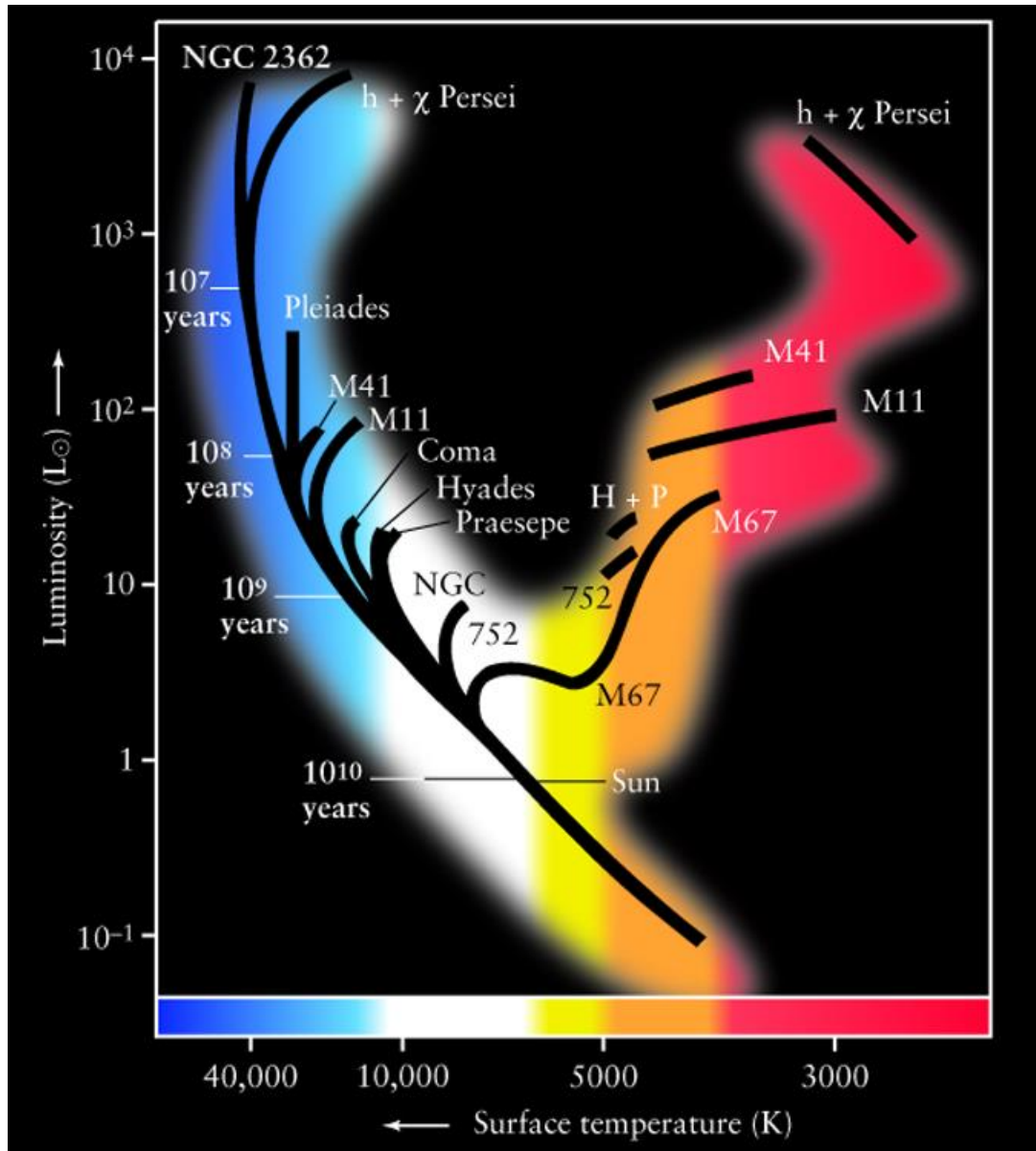
„Punkt odejścia” w dwóch starych gromadach otwartych

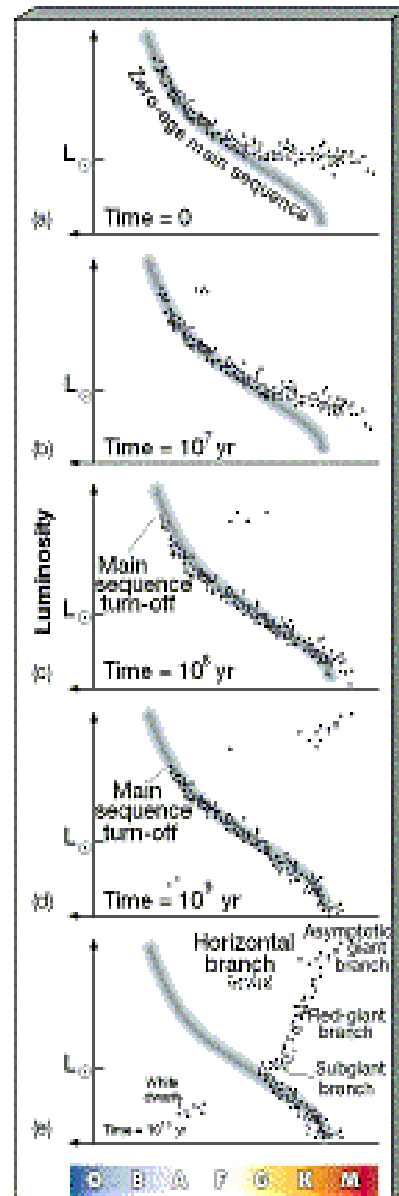
Co mówią nam gromady otwarte?

- Gromady otwarte nie są na ogół silnie skoncentrowane, a ich masy są o *rzęd wielkości mniejsze* od gromad kulistych
- GO dosyć szybko (*$\sim 10^7$ lat*) ulegają dyssypacji
- Zawartość *ciężkich pierwiastków* w GO przypomina słoneczną

Kompozycja diagramów H-R dla gromad otwartych

Ewolucja gromady według modelu

Ewolucja gwiazd wedle wesołego Japończyka

星の一生について

